

CONTROLUL FINANCIAR-FISCAL ȘI TRANZACȚIILE SUSPECTE

Ec. drd. Ioan DOBRA –Dir. Adj. Direcția Generală a Finanțelor Publice Alba, e-mail: id_ec574@yahoo.com

Rezumat:

The efficiency of the fiscal and financial control is in a large measure conditioned by the legislation in which the activity takes place. This efficiency must always be referred to the mission of the fiscal control, which is to encourage the taxpayers to comply fiscally voluntarily and to observe the fiscal legislation.

Eficiența controlului financiar-fiscal depinde în mare măsură de cadrul legislativ în care își desfășoară activitatea, eficiență care trebuie în permanență raportată la misiunea controlului fiscal de încurajare a contribuabililor pentru conformarea fiscală voluntară și respectarea legislației fiscale.

În acest sens controlul financiar-fiscal are ca atribut principal încurajarea „economiei oficiale” care prin activitățile economice care le desfășoară participă la susținerea efortului de asigurare a veniturilor publice aferente. Rezultă așadar că o activitate economică poate fi considerată oficială dacă se desfășoară în cadrul legal și asigură transparența necesară.

Creșterea ponderii „economiei oficiale” în dauna „economiei subterane” este în fapt măsura eficienței activității de control financiar-fiscal. Mai mult, considerăm că, economia subterană pe lângă faptul că se sustrage de la datoria legală de asigurare a veniturilor necesare acoperirii cheltuielilor publice, produce un rău și mai mare societății prin faptul că realizează valori materiale și bănești care nu sunt înregistrate și care sunt utilizate în alte scopuri decât cele reglementate.

În general corupția cu toate consecințele sale negative pentru oricare societate se face cu valori materiale și bănești care provin din desfășurarea unor activități ilegale. Dacă evaziunea fiscală legală folosită cu spirit economic pentru dezvoltarea unor activități și crearea de locuri de muncă și care ulterior mărește baza de impozitare și implicit veniturile la bugetul de stat poate fi considerată un „rău necesar”, banii obișnuiți din evaziunea și fraudă fiscală folosiți pentru a corupe dau naștere unui rău și mai mare, pentru că perturbă bunul mers al societății, influențând atât cadrul legislativ necesar și adecvat, cât și aplicarea legii în spiritul și litera ei. În aceste condiții este imposibilă o circulație monetară legală, se încurajează tranzacțiile ilegale cu toate consecințele ce decurg din acestea.

O analiză economico-financiară competentă poate stabili lucruri interesante în legătură cu economia subterană asimilată conceptual cu piața neagră și piața gri stabilind cauzele care generează transformarea pieței oficiale în piața gri sau neagră, precum și măsurile ce trebuiesc întreprinse pentru creșterea interesului pentru piața oficială în detrimentul celorlalte două.

Dacă considerăm o anumită sinonimie între economia subterană și economia necontabilizată, evaziunea și fraudă fiscală sunt concepte de mică generalitate, acestea privind economia subterană numai din perspectiva participării activității economice la formarea veniturilor bugetare, fapt ce ar limita o abordare complexă a acestui fenomen.

Analizând cauzele ce au condus la apariția, menținerea și dezvoltarea economiei subterane rezultă că acestea pot fi grupate după cum urmează:

I. Cauze generate de cadrul legislativ:

- lipsa sau incompleta reglementare a unor activități sau chiar sectoare de activități;
- normarea ambiguă, imprecisă și inconștientă lăsând o marjă exagerată de interpretare care să justifice o serie de activități vădit anormale;

- apariția actelor normative în contratimp: în sensul că anumite reglementări legale colaterale, care ar trebui să creeze condițiile de aplicare la timp a reglementărilor legale de bază apar în urma acestora, aspect care conduce la imposibilitatea aplicării lor din momentul intrării în vigoare. Ori din practică se știe căci o lege care nu se poate aplica de la data intrării în vigoare, devine și se abroga prin neaplicare.
- nu întotdeauna acordarea facilităților cât și a constrângerilor legislative s-au făcut în scopul determinării contribuabililor la conformare voluntară de cele mai multe ori evaziunea fiscală sau neplata datoriilor, astfel ca sancțiunile nu au fost suficient de descurajatoare și nici compensarea suficient de mare pentru a preveni sustragerea de la rigorile economiei oficiale;
- derularea unor fenomene speciale neacoperite de legislație, care perturbă transparent instituțional într-o anumită zonă economică sau pe un anumit segment de timp;
- direcționarea controalelor pe anumite impozite, taxe sau activități prin reglementări legale sau norme pe perioade mari de timp a făcut ca alte impozite, taxe sau activități să rămână neverificate fapt ce a determinat ca evaziunea fiscală să fluctueze, crescând în zonele mai puțin controlate.

II. Cauze de natură sociologică și conjuncturală:

- tendința naturală a agenților economici de a ocoli pe cât posibil cadrul legislativ profitând de lacunele și slăbiciunile acestuia;
- încercarea, de altfel justificată, a agenților economici de a-și conserva avantajele economice obținute și reticența acestora față de creșterea presiunii exercitată de stat asupra lor;
- tendința naturală a contribuabililor de a se încadra în acele prevederi legale care exercită cea mai mică presiune fiscală din partea statului;
- lipsa unei opinii majoritare prin care să se influențeze pozitiv gradul de conformare fiscală, înțelegând că orice sustragere de la plata datoriilor față de stat, ca urmare a proliferării economiei subterane, conduce la creșterea presiunii fiscale asupra economiei oficiale;

Dacă cele prezentate sunt realități ale economiei în perioada de tranziție, economia subterană este și ea un răspuns al sistemului economic la actul de management guvernamental.

Economia subterană, prin amploarea ei, generează o serie de efecte care se propagă în economia oficială printr-o serie de tranzacții, suspecte a căror urmări influențează negativ întregul spectru economic și social, astfel:

- ❖ produce dezechilibre pe piața oficială prin influențarea negativă a cererii și ofertei de bunuri și servicii;
- ❖ dezechilibrarea pieței muncii prin folosirea muncii la negru, fapt ce perturba programele de pregătire profesională și de reorientare a forței de muncă;
- ❖ apariția piețelor paralele pentru o serie de bunuri și servicii cu prețuri de dumping care influențează negativ producția oficială, aceasta neputându-se încadra în prețurile de cost ale economiei subterane care nu conțin impozite, taxe, contribuții etc.

Dacă economia subterană, în cea mai mare parte, se realizează prin activități ilicite îmbrăcând de cele mai multe ori haina infracțională, banii rezultați din aceste activități sunt bani „murdari”. Pentru a se bucura de roadele acestor activități ilicite, fie că este vorba de trafic cu arme, trafic de droguri, contrabandă cu produse accizate, bancrută frauduloasă sau înșelăciune în domeniul financiar-bancar, infractorii trebuie să găsească o cale pentru a ascunde sau schimba natura ilicită a câștigurilor lor și a le introduce în circuitul financiar ilegal. În fapt, avem de a face cu o spălare a banilor „murdari” și transformarea lor în bani „curați”.

Potrivit „Ghidului de Tranzacții Suspecte”, elaborat de Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor, „spălarea banilor este activitatea prin care infractorul încearcă să ascundă originea reală a veniturilor provenind din activități infracționale”, și tot aici se arată ca „spălarea banilor este un proces prin care se dă o aparență de legalitate unor profituri obținute ilegal de către infractori care, fără a fi compromiși, beneficiază ulterior de sursele obținute.”

Acest proces de spălare a banilor necesită cel puțin trei etape, și anume:

- mișcarea fondurilor obținute din activități ilicite, infracționale; aceasta plasare reprezintă deplasarea fizică a veniturilor din activitatea ilegală pentru a le separa de masa infracțională care ar putea fi supravegheată de organele de aplicare a legii;
- pentru a se evita orice tip de investigație, este necesară ascunderea urmelor banilor astfel obținuți, prin stratificarea acestora în sensul mișcării banilor între diferite conturi pentru a le ascunde originea sau prin separarea veniturilor ilicite de sursa lor, efectuându-se în acest scop straturi complexe de tranzacții financiare în intenția de a duce în eroare organele de control;
- disponibilizarea banilor pentru autorii acestor infracțiuni, ascunzându-se din nou originea ocupațională și geografică a fondurilor, realizând în acest fel integrarea, revenirea bunurilor astfel spălate la dispoziția infractorilor, cu aparența provenienței lor din activității ilicite, se realizează în acest fel aparența legalității profiturilor obținute legal.

Procesul de spălare a banilor se realizează prin o multitudine de metode care pot varia de la cumpărarea sau vinderea unor obiecte de lux, până la trecerea banilor printr-o rețea complexă internațională de afaceri legale și prin companii scoică.

Indiferent de etapele parcurse sau metodele folosite procesul de spălare a banilor are și puncte vulnerabile, greu de evitat de către spălătorii de bani și în consecința, ușor de recunoscut. Aceste puncte vulnerabile sunt:

- trecerea numerarului peste frontiere;
- transferarea numerarului în sistemul financiar,
- plasarea numerarului în sistemul financiar.

Amploarea pe care a luat-o în ultimii ani crima organizată și practicile întreprinse de infractori pentru a legitima rezultatele activității lor prin transformarea fondurilor „murdare” în fonduri „curate”. Aceste fonduri constituite un mod fraudulos au, invariabil, o natura tranzitorie. Dacă nu este controlat procesul de spălare a banilor poate submina existența unor piețe libere și competitive afectând totodată dezvoltarea unei economii sănătoase.

Spălarea banilor reprezintă un factor major de contaminare a întregii economii putând genera inflație prin perturbările pe care le creează, influențând nefast cererea de numerar, rata dobânzii și rata de schimb valutar.

Există riscul, deloc neglijabil, ca banii spălați să devină ”motorul” economiei și astfel să-și impună propriile „reguli”, ceea ce înseamnă domnia arbitrajului de tip mafiot, cu toate consecințele sale economice și sociale.

Prin urmare, un sistem exhaustiv de combatere a spălării banilor se bazează conștientizarea intermediarilor financiari și non-financiari, precum și a agenților economici care trebuie să coopereze, în mod responsabil, cu autoritățile. De asemenea, autoritățile cu atribuții de control financiar, conform legii, și cele de supraveghere prudențială, vor versifica și controla, în cadrul atribuțiilor de serviciu, modul de aplicare a prevederilor legale, iar când în verificările efectuate rezultă suspiciuni de spălare a banilor sau alte încălcări ale dispozițiilor legale vor informa de îndată Oficiul.

Pentru ca această colaborare să fie eficientă este necesar ca instituțiile abilitate să aibă în vedere următoarele:

- instituțiile de audit să răspundă necesității de cunoaștere a clienților, adoptându-se „standarde clare privind înregistrările ce trebuie păstrate referitoare la identificarea clientului, tranzacțiile individuale și la perioada de păstrare a acestora”;
- instituțiile bancare trebuie să surprindă caracterul suspect al unor operațiuni bancare efectuate, care decurg într-un mod neobișnuit, raportat la activitățile obișnuite ale unui client;
- depistarea și raportarea tranzacțiilor suspecte care au legătură cu terorismul, avându-se în vedere cele 8 Recomandări Speciale ale GAFI din octombrie 2001.

Principalii indici de anomalie pentru instituțiile financiare non-bancare sunt:

- Relația unui client cu o instituție financiară care nu pare să aibă sens economic.
- Achitarea împrumuturilor în mod neașteptat, cu fonduri a căror sursă nu este cunoscută.
- Scopul împrumutului declarat de către client nu este justificat și clientul propune drept garanție o sumă în numerar a cărei origine nu este cunoscută și pe care o menționează atunci când se specifică scopul împrumutului.
- Clientul cumpără certificate de depozit, pe care ulterior le utilizează drept garanție pentru împrumut.
- Tranzacții în care activele sunt retrase imediat după ce au fost depozitate, în afara cazului când activitatea economică a clientului furnizează un motiv plauzibil pentru retragerea imediat a acestora.
- Sumele împrumutului sunt transferate imediat sau expediate prin poștă către o banca off-shore sau o terță parte.
- Tranzacții efectuate în contradicție cu activitățile obișnuite ale clientului (de exemplu, utilizarea de scrisori de credit/alte metode de finanțare a comerțului prin care se transferă fondurile între țări unde astfel de comerț nu este în conformitate cu activitățile economice desfășurate de client).
- Utilizarea sumelor unui împrumut într-o manieră care este în contradicție cu scopul specificat la acordarea împrumutului.
- Clienți care schimbă destinația împrumutului.
- Furnizarea unei garanții personale sau indemnizații drept garanție pentru împrumuturi între terțe părți care nu sunt în conformitate cu condițiile de piață.
- Plata de cecuri la un număr mare de terțe părți, semnate în favoarea clientului.
- Cereri de împrumut însoțite de garanții emise de la terțe părți sau de o bancă, dacă originea acelei garanții este necunoscută sau dacă nu este în conformitate cu statutul clientului.
- Garanții depuse de terțe părți care nu sunt cunoscute de banca și care nu au relații cu clientul, neexistând un motiv plauzibil de a garanta un asemenea activ.
- Solicitări de împrumuturi de la companii off-shore sau împrumuturi asigurate prin obligațiile băncilor offshore.
- Tranzacții implicând o bancă off-shore „scoică”, al cărei nume poate fi asemănător cu al unei persoane juridice de renume;
- Încasări de plăți sub denumirea „facilități de credit”, „împrumut” sau „avans”, în special, când plățile vin din afara țării, creditorul indicat fiind căsuța-poștală, o persoană sau o întreprindere care nu are nici o relație de afaceri cu clientul.

- Cereri de împrumut făcute de clienții noi, prin intermediul unor intermediari de profesie (avocați, consultanți financiari, companii de intermediere).
- Promisiunea unor depuneri de sume mari de valută în numerar, în vederea acordării unui tratament favorabil privind solicitările de împrumut.
- Operațiuni frecvente de cumpărare și cesiune de firme, întreprinderi sau societăți, care nu sunt justificate prin natura activității desfășurate sau prin caracteristicile economice ale părților interesate.
- Cedarea de acțiuni sau plăți către firme, întreprinderi sau societăți prin terțe părți care sunt în mod vădit străine de operațiunile efectuate.
- Operațiuni contabile menite să tăinuiască sau să ascundă sursele veniturilor de natura sau proveniența acestora, de exemplu, prin metode de supra-evaluare sau sub-evaluare a bunurilor.

BIBLIOGRAFIE:

1. Rujan, O. – „Teorii și modele în relațiile economice internaționale”, Editura ALL, 1994, București;
2. Balaban, C. – „Evaziunea Fiscală – aspecte controversate de teorie și practică judiciară”, Editura Rosetti, 2003, București ;
3. *** – Revista Controlului Economic Financiar – Prevenirea și identificarea fraudei și corupției, nr. 7 (79), iulie, 2003;
4. *** – Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor – Ghidul de Tranzacții Suspecte, septembrie, 2004
5. *** – Legea nr. 656 din 07.12.2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor;
6. *** – H.G. nr. 479 din 16.05.2002, pentru aprobarea Regulamentului de Organizare și Funcționare a Oficiului Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor;
7. *** – Decizia nr. 657 din 20.12.2002 privind forma și conținutul rapoartelor de tranzacții suspecte.